

УДК 811.161.2'367.2

Ірина Арібжанова, канд. філол. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА ПРИКЛАДКОВОГО СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

Здійснено спробу абстрактно-граматичного аналізу прикладкових словосполучень, простежено внутрішні семантико-синтаксичні відношення між іменниками, що називають той самий предмет: власне прикладкові та взаємоприкладкові.

Ключові слова: *прикладка, двоназва, абстрактно-граматичний аналіз, прикладкові відношення, взаємоприкладкові відношення.*

Питання, що стосуються граматичної природи прикладкових словосполучень належать до тих проблем лінгвістики, які перебувають у процесі теоретичного осмислення. Неоднакова інтерпретація визначальних граматичних властивостей прикладкової конструкції – семантико-синтаксичні відношення між іменниковими компонентами, формальний зв'язок між ними, функційний статус сполуки та її складників – актуалізує пошуки тих оптимальних критеріїв, за якими можна було б дати об'єктивну їх характеристику.

Попри “граматичний плюралізм” у трактуванні, усіх дослідників об'єднує розуміння того, що специфіка відношень і зв'язку між іменниковими словами прикладкової сполуки зумовлена семантично. Номінативну функцію прикладкових сполук убачають у тому, що обидва іменники “позначають той самий реальний предмет” [Пешковський, : 54]; показують “збіг двох субстанцій” [Шевельов, : 95]; є “складеним позначенням предмета”, “різнонайменуванням того самого референта” [Ломов, : 268] (пор.: “є один предмет (денотат) і два співвіднесених із ним поняття, які по-різному називають цей предмет” [Сиротинина, : 19]). Отже, “сполучуваність елементів апозитивної структури ґрунтується <...> на співвіднесеності обох найменувань з одним десигнатом – відображеним предметом <...> об'єктивної дійсності” [Ключковський, : 20].

Як бачимо, ідеться про двоназву (двонайменування) того самого предмета. На противагу іменникам двоназви, іменники-компоненти неприкладкової сполуки позначають різні предмети (явища) об'єк-

тивної дійсності (порівняймо, наприклад, прикладкові конструкції: *сестра-лікар, квітка орхідея, дослідження-трактат, чуб-вихор* та неприкладкові: *сестра лікаря, квітка орхідеї, дослідження трактату, чуб вихором*). Проте в обох випадках іменники можуть поєднуватися завдяки їхній семантичній сумісності: будь-яке сполучення слів – це насамперед поєднання співвіднесених понять про явища реальної дійсності. З цього погляду імена у двоназві прийнято розглядати як різні поняття про один предмет, наприклад: ‘загальна назва + власна назва’ (*дід Панас, Полтава-місто*), ‘родова назва + видова назва’ (*риба карась, твір-опис*), ‘певна загальна назва + оцінно-якісна чи образна назва’ (*студенти-відмінники, пес-трудяга, вітер-пустун, квіти-зорі*) і т. ін. В антропологічних сполуках імена можуть стосуватися найрізноманітніших сфер людського буття: тут у різних співвідношеннях поєднуються назви людей за родинними стосунками, за діяльністю, за національністю, за місцем проживання, за соціальною належністю, за віком тощо (*батько-чабан, жінка-українка, хлопець-киянин, танцівник-грузин, сусід-двірник, дівчинка-семиліток*).

У плані семантико-синтаксичному дві назви того самого предмета співвідносять, абстрагуючись від конкретної семантики поєднуваних іменників. У нормативному синтаксисі прийнято вважати, що компоненти прикладкової структури узагальнюють предмет і його ознаку: одна назва є предметом, друга – його конкретизувальною характеристикою, а тому – ознакою (через яку характеризується, а отже, пізнається предмет). Власне, такі співвідношення і кваліфікують як “прикладкові”, тобто такі атрибутивні відношення, що споріднені з предикативними, від яких вони походять (уперше на специфічність цього типу відношень звернув увагу О. Потебня, він же назвав їх апозитивними, тобто такими, у яких поєднані атрибутивна і предикативна ознаки [Потебня, : 109–110]).

Однак єдиних критеріїв визначення прикладки та означуваного нею імені в лінгвістичних описах не названо.

Зазвичай прикладковий (означальний) і предметний (означуваний) компоненти двоназви ідентифікують за семантичним, або семантико-контекстуальним, критерієм: ім’я-прикладка повинна мати виразну конкретизувальну, характеризувальну семантику стосовно опорного імені як основного найменування предмета. У прикладковому імені “основне предметно-логічне значення послаблюється, а переважає значення контекстуальне, пов’язане із ситуацією, може набувати похідних уявлень про інший предмет” [Костич, : 229]. При цьому застосовують або вузький контекст – саму прикладкову сполуку, або більш

широкий контекст – речення, а то й текст. У першому випадку (“відношення прикладки до означуваного слова залежить від їхньої семантики” [Лекант, : 130]) ім’я-прикладка характеризується “прозорим” атрибутивним (наприклад, якісно-оцінним) значенням: *донька-розумниця / розумниця донька, веселун сусід, вітер-забіяка, бджілка-трудівниця* тощо. У другому випадку дослідники виходять за межі прикладкової конструкції, наголошуючи, що “лише контекст [*широкий контекст*. – І. А.] може служити основою для правильного розуміння того, який з двох іменників є прикладкою, а який – означуваним словом, тому що за відповідних умов кожний із цих двох слів може бути і тим, і іншим” [див: Бровко, : 23]. Наприклад, внутрішня різнофункційність апозитивної структури *гори-хвилі* в реченнях, які наводить у своїй статті Л. Рогозін: *Гори навкруги... Далі ці зеленкуваті гори-хвилі будуть менші* (П. Козланюк) та *А Дніпро мов підслухав: широкий та синій, підняв гори-хвилі* (Т. Шевченко) [Рогозін]. Як видно з досліджень, контекстуальність значення прикладкового імені найбільш виразно простежується в образних (метафоричних, перифрастичних) прикладкових конструкціях, “у яких один чи обидва компоненти вжито в переносному значенні”, та в експресемах – прикладкових сполуках із оцінною (позитивною чи негативною) конотацією (*кесаря-ката, москаля-пройдисвіта, самран-капрал*) (див. статтю: [Костич], де автор характеризує прикладкові конструкції в поезіях Т. Шевченка). До слова: когнітивні моделі аналізу метафорично-образного мовлення уможливають акцентувати увагу на ролі прикладки в позиційній схемі речення. Так, О. Селіванова, застосовуючи принципи розробленої нею моделі ментально-психонетичного комплексу, характеризує прикладку як “знаковий експонент цілісної ситуації” (на прикладі мовлення Ліни Костенко: *Син білявого дня і чорнявої ночі, вечір-мулат підійшов до порога; Вечір-мисливець підстрелене сонце несе у сірому ягдташі*) [Селіванова, : 471–473].

Водночас номінативна функція прикладкової сполуки (двоназви) зближує її зі словом (іменником-одноназвою). Окремі іменниково-іменникові сполуки, систематично відтворюючись, увійшли до загального вжитку й слугують як усталені найменування, зокрема терміни (на письмі передаються через дефіс). Тому їх стали відносити до складних (складених) слів, як-от: *кафе-їдальня, хата-лабораторія, плац-палатка, вагон-виставка, вагон-ресторан, заєць-русак, льон-довгунець, лікар-еколог, Лисичка-Сестричка* [Український, : 32, 34; Бровко, : 23]. Як показують спостереження, у науковому й офіційно-

діловому мовленні найбільш репрезентативними групами складених термінів, що походять від апозитивних сполук, є група складених найменувань-термінів тварин та група термінологічних найменувань професій, спеціальностей [Лаврентьева, : 117–118]. Останню групу термінів поповнюють також і складніші – тричленні – найменування (= триназви): *інженер-механік-конструктор*, *інженер-механік-технолог*, *лікар-стоматолог-хірург*, *лікар-стоматолог-ортопед* тощо.

Зрозуміло, що номінативна неподільність складених термінів на рівні речення “переростає” в синтаксичну нечленованість, як це властиво будь-яким іншим термінологічним, чи фразеологізованим (= лексикалізованим), сполукам, до яких відносять складені терміни. У структурі речення лексикалізовані сполуки подібно до слова виконують функцію одного члена речення, функційно простого (немає розподілу функцій вираження граматичного та лексичного значення між словами), але формально складеного (словесно розчленована структура: слово + слово).

Формальний і функційний аналітизм – природні граматичні якості словосполучення – у структурі складених термінів простежуються поза реченням, за абстрактно-граматичного їх аналізу. Як словосполучення складені терміни є конструкціями зі внутрішніми відношеннями і зв'язками (про синтаксичну структурованість фразеологічних сполук див.: [Кучеренко; Шуть]). Навіть прихильники морфологічного статусу складених термінів описують їх у дусі метамови структурованих одиниць, див., наприклад: “проаналізуємо термінологічні найменування з “означуванним” словом *жук*”, “до розглядуваних складених найменувань належать і утворені за моделями “загальне – часткове”: рід – вид, вид – підвид і под.” [Лаврентьева, : 117–118]. Та й за семантикою (семантичним критерієм) у “дефісних” структурах іменники виразно вказують на певну диференційну ознаку іншого імені: ознаку за призначенням (*хата-лабораторія*, *плац-палатка*), ознаку за видом (*заєць-русак*, *льон-довгунець*), метафоричну ознаку (*жук-геркулес*, *Лисичка-Сестричка*) тощо. Так само у триназвах простежуємо конкретизувально-атрибутивну семантику позитивних іменників, наприклад: *лікар-стоматолог-хірург* = *лікар-стоматолог* + *стоматолог-хірург*.

Окрему групу становлять ті сполуки, у яких іменники, за характеристикою О. Пешковського, “абсолютно однаково відносяться один до одного” [Пешковский, : 54], наприклад: *митрополит Іларіон* (порів-

няймо: *митрополит, якого звати Іларіоном — Іларіон, який є митрополитом*), *княгиня Ольга, громадянин Сидоренко, дід Панас; учений-історик / історик-учений, танцівниця-грузинка, сусід-двірник* і под. Власне, ідеться про переважну більшість стилістично нейтральних двоназв-сполук. У таких сполуках контекстуальний критерій не дає однозначної функційної ідентифікації поєднаних імен. Для прикладу, у реченні *Перепелу-татові, Мамі-перепелісі Перепелятко несе обід* (А. Мойсієнко) можливі дві інтерпретації “дефісних” структур – із семантично однотипними прикладками: 1) як родинними назвами – *татові* і *мамі* (*Перепелу-татові, Мамі-перепелісі Перепелятко несе обід*) або 2) як дериваційно спорідненими назвами – *перепелу* і *перепелісі* (*Перепелу-татові, Мамі-перепелісі Перепелятко несе обід*).

Дослідники намагаються компенсувати “безпорадність” семантико-контекстуального критерію, тому звертаються до часткових, властивих окремим виявам прикладкових конструкцій чи їхнім окремим різновидам, особливостей. Зокрема серед показників прикладкової функції іменника називають можливість його пропуску без втрати загального смислу сполуки чи речення в цілому. Часто зважають на більш регулярну постпозиційність прикладки порівняно з препозиційним її вживанням. Не оминають акцентологічних властивостей прикладки (коли вона логічно наголошена). Також указують на зв’язок родових форм (= форм категорії роду) присудкового дієслова чи прикметника з пояснюваним іменником. Урешті, щодо сполук типу ‘загальна назва + власна назва’ в описовій граматиці зафіксовано домовленість про те, що при позначенні особи прикладкову функцію виконує іменник із загальною назвою, а при позначенні не-особи (наприклад, географічної назви, клички тварин тощо) прикладкова функція належить іменнику зі власною назвою [див: Шевельов, : 96; Бровко; Кулик, : 61–63; Лекант, : 132; Ломов, : 267].

Чимало сполук-двоназв цієї групи належить до одиниць багатозначного (систематичного) вживання, по суті, відтворюваних. Як приклад: в оповіданні Григора Тютюнника “Іван Срібний” (Тютюнник Г. М. Твори. Книга I: Оповідання. – К., 1984) сполука *дядько Сашко* експлікується 12 разів. За домовленістю (дивимось вище), у цій сполуці треба було б вичленувати прикладку із загальною назвою *дядько*. Проте жоден із дванадцяти контекстів не дає підказки про більшу (чи, можливо, меншу) конкретизувальну семантику цього іменника стосовно іншого – власної назви *Сашко*; немає жодного випадку й окремого

вживання однієї з цих назв (тут можна було б говорити про прикладкову функцію не вжитого (опущеного) іменника). Ця нерозривність залишається й у прикметникових дериватах, утворених від двоназви, в посесивній функції: *Обличчя дядькове Сашикове, подзьобане кузнечною жуужіллю, зморщилося в усмішці*.

Прикладкові сполуки, які набувають ознак відтворюваності, відносять до “перехідних моделей між синтаксичними утвореннями і складними словами” [Загнитко, : 155], пояснюючи їхню функційну природу за аналогією до складених термінів: це найменування, у яких “взагалі немає підстав розмежовувати <...> два члени речення” [Скобликова, 2005 : 222–223]; вони виконують функцію “одного складного члена речення” [Финкель, Баженов : 493]. Зокрема, вважають, що до неподільних на члени речення слід віднести сполуки прізвищ і назв осіб за їхньою посадою чи професією та сполуки власних і загальних географічних найменувань тощо [Скобликова, 2005 : 223]. У нашому випадку подібно до інших назв осіб (одноназв), двоназва *дядько Сашко* функціонує в ролі суб’єктно-об’єктних (“предметних”) реченневих компонентів: найчастіше займає позицію підмета в мініконтексті з присудком (*дядько Сашко + сидів і гув; чергував; смикнув, був ... гаряченький, бідовий і говіркий; вигукнув; засміявся, закивав ... і пішов; прийшов; гув; загув,.. умовк*); рідше – позицію привербального додатка (*сказав + до дядька Сашка, поранило + дядька Сашка*); як “предметний” компонент може поширюватися означальним членом (*старенький дядько Сашко*), а позицію власної назви сполуки разом з ім’ям може посісти прізвище (письменник використовує прізвище у сполучі *дядько Сашко Буряк* двічі: стільки ж разів цей персонаж з’являється в просторово-часовій канві сюжету).

Абстрактно-граматичний аналіз, спрямований у внутрішню структуру таких сполук, показує, що семантична рівновага обох поєднаних імен сигналізує про своєрідні між ними відношення, відмінні від відношень у сполуках із семантично мотивованою прикладкою. У синтаксичній теорії О. Пешковського семантична рівновагомість іменників, які позначають той самий реальний предмет, лягла в основу їхньої синтаксичної рівновагомості. За вченим, відношення між ними є зворотними (“отношения взаимно совпадающие, или обратимые”, “равные” [Пешковський, : 54, 58]). Розвиваючи цю думку, можна сказати, що маємо справу зі взаємоприкладковими відношеннями: іменники виявляють себе як взаємохарактеризувальні

(характеризують одне одного), без семантично очевидної означальної переваги одного з них, адже кожен сприймається як доповнювальна характеристика іншого імені (пор.: “В умовах такої рівноцінності іменники взаємно означають і доповнюють один одного при позначенні предмета” [Скобликова, 1979: 178]).

Таким чином, структурні компоненти двоназви (у тому числі лексикалізованої) можуть співвідноситися або як предмет і його характеризувальна ознака, або так, що обидві назви стосовно одна одної водночас є і предметом і характеризувальною ознакою. За цією особливістю, відповідно, можна протиставити два типи прикладкових сполук: зі власне прикладковими відношеннями та зі взаємоприкладковими відношеннями. Відмінність між ними засвідчують предикативні трансформації, тобто трансформації, які переводять ім'я в присудкову позицію. За допомогою останніх у теоретичних описах демонструють спорідненість прикладки з присудком (наприклад: “*дуб-велетень* ← *дуб, що був велетнем (велетень)*” [Загнитко, : 155]; “*Його батько був учитель* + *Батько захоплено розповідав про мандрівників* → *Його батько-учитель захоплено розповідав про мандрівників*” [Вихованець, : 525]). Слід наголосити, що трансформаційний критерій пов'язаний із семантичним, власне, він є чинним за умови, коли “підкріплений” семантично. Так, у структурах зі власне прикладковими відношеннями на предикативний компонент без втрати семантичної тотожності між вихідною і кінцевою структурами може перетворитися одне ім'я, яке і є прикладкою, порівняймо: *дуб-велетень* ← *дуб, що був велетнем* та * *дуб-велетень* ← *велетень, який був дубом*; або: *Лисичка-Сестричка* ← *Лисичка звалася Сестричкою* та * *Лисичка-Сестричка* ← *Сестричка звалася (була) Лисичкою*. Для структур із взаємоприкладковими відношеннями можливі дві предикативні трансформації, сумарне значення яких відповідає загальній семантиці сполуки, наприклад: *дядько Сашко* ← *Сашко був дядьком* + *дядько звався Сашком*; *сусід-двірник* ← *сусід є двірником* + *двірник є сусідом*.

На конкретно-граматичному рівні, що передбачає вивчення структурних компонентів речення, цілком виправданим є аналіз прикладкових словосполучень – двоназв – як форми вираження одного члена речення із внутрішніми власне прикладковими або взаємоприкладковими відношеннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровко А. С. Розмежування означуваного слова і прикладки / А. С. Бровко // Укр. мова і літ. в школі. – 1970. – № 3. – С. 20–23.
2. Вихованець І. Р. Прикладка / І. Р. Вихованець // Українська мова: Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Укр. енциклопедія, 2004. – С. 524–525.
3. Загнитко А. А. Семантическое согласование : структурная и функциональная типология / А. А. Загнитко // Linguistica Brunensia. – 61/1–2. – Brno : Masarykova univerzita, 2013. – S. 149–162.
4. Ключковський Б. Г. Апозиитивна сполучуваність слів у сучасному українському літературному мовленні / Б. Г. Ключковський // Українське мовознавство. – 1976. – Вип. 4. – С. 14–20.
5. Костич Л. М. Прикладкові конструкції в поезіях Т. Шевченка / Л. М. Костич // Шевченкознавчі студії : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ “Київський університет”, 2011. – Вип. 13. – С. 225–233.
6. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. – П ч. : Синтаксис / Б. М. Кулик. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Рад. школа, 1965.
7. Кучеренко І. К. Фразеологізм як об’єкт синтаксису / І. К. Кучеренко // Актуальні проблеми граматики / упоряд. З. Терлак. – Л. : Світ, 2003. – С. 58–65.
8. Лаврентьева Н. М. Синтаксические отношения и связи уровня простого предложения / Н. М. Лаврентьева. – Саранск : Изд-во Сарат. ун-та, 1989.
9. Лекант П. А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке / П. А. Лекант. – М. : Высшая школа, 1986.
10. Ломов А. М. Словарь-справочник по синтаксису современного русского языка / А. М. Ломов. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2007.
11. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – Изд. 7. – М. : Учпедгиз, 1956.
12. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. I–II.
13. Рогозін Л. Л. Невідокремлені прикладки в структурі складного речення / Л. Л. Рогозін // Українська мова в школі. – 1954. – № 5. – С. 15–18.
14. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008.
15. Сиротинина О. Б. Лекции по синтаксису русского языка / О. Б. Сиротинина. – М. : Высшая школа, 1980.
16. Скобликова Е. С. Современный русский язык: Синтаксис простого предложения / Е. С. Скобликова. – М. : Просвещение, 1979.
17. Скобликова Е. С. Согласование и управление в русском языке / Е. С. Скобликова. – 2-е изд., стер. – М. : Комкнига, 2005.
18. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. – 5-те вид., стер. – К. : Наук. думка, 1996.
19. Финкель А. М., Баженов Н. М. Курс современного русского литературного языка / А. М. Финкель, Н. М. Баженов. – К. : Рад. школа, 1960.

20. Шевельов Ю. Просте речення / Ю. Шевельов // Курс сучасної української літературної мови. – Т. II : Синтаксис ; за ред. Л. А. Булаховського. – К. : Рад. школа, 1951. – С. 5–141.

21. Шуть Л. До питання про відношення понять “словосполучення” і “фразеологічне сполучення” / Л. Шуть // Українське мовознавство. – 2000. – Вип. 22. – С. 13–17.

REFERENCES

1. Brovko A.S. (1970) Rozmezhuвання oznachuvanoho slova i pryklady [Differentiation of main word and apposition]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature at school]*, no. 3, pp. 20-23 (in Ukrainian).

2. VykhoVanets I.R., (2004) Prykladka [Apposition]. *Ukrainska mova: Entsyclopediia [Ukrainian: Encyclopaedia]* (ed. Rusanivskiy V.M.). Kyiv: Ukrainska entsyclopediia, p. 524-525 (in Ukrainian).

3. Zagnitko A.A. (2013) Semanticheskoe soglasovanie: strukturnaja i funkcionalnaja tipologija [The semantic coordination: structural and functional typology]. *Linguistica Brunensia*, vol. 61, no. 1-2. Brno: Masarykova univerzita, pp. 149-162 (in Russian).

4. Kliuchkovskiy B.H. (1976) Apozityvna spoluchuvanist sliv u su-chasnomu ukrainskomu literaturnomu movlenni [Apposition combination of words in the modern Ukrainian literary speech]. *Ukrainske movoznavstvo [Ukrainian linguistics]*, vol. 4, pp. 14-20 (in Ukrainian).

5. Kostych L.M. (2011) Prykladkovi konstrukciyi v poeziyah T.Shevchenka [Appositions functioning in the poetic texts by T.Shevchenko]. *Shevchenkoznachchi studiyi [Research about Shevchenko]*. Kyiv: Kyivskiy universytet, vol. 13, pp. 225-233 (in Ukrainian).

6. Kulyk B.M. (1965) Kurs suchasnoi ukrainskoj literaturnoi movy. Syntaksys [Course of modern literary Ukrainian. Syntax]. Kyiv: Rad. shkola, 283 p. (in Ukrainian).

7. Kucherenko I.K. (2003) Frazеологізм як об'єкт синтаксису [Phraseological unit as object of syntax]. *Aktual'ni problemy gramatyky [Recent issues of grammar]* (ed. Z.Terlak). Lviv: Svit, pp. 58-65 (in Ukrainian).

8. Lavrent'eva N.M. (1989) Sintaksicheskie otnosheniya i svyazi urovnja prostogo predlozhenija [Syntactic relations and connections in a simple sentence]. Saransk: Izd-vo Sarat. un-ta, 152 p. (in Russian).

9. Lekant P.A. (1986) Sintaksis prostogo predlozhenija v sovremen-nom russkom jazyke [The syntax of a simple sentence in the modern Russian language]. Moskva: Vysshaja shkola, 175 p. (in Russian).

10. Lomov A.M. (2007) Slovar'-spravochnik po sintaksisu sovremennogo russkogo jazyka [Dictionary of the syntax of the modern Russian language]. Moskva: AST: Vostok-Zapad, 416 p. (in Russian).

11. Peshkovskij A.M. (1956) Russkij sintaksis v nauchnom osveshhenii [Russian syntax in a scientific light]. Moskva: Uchpedgiz, 511 p. (in Russian).

12. Potebnja A.A. (1958) Iz zapisok po russkoj grammatike [*From the notes on Russian grammar*]. Moskva: Uchpedgiz, vol. I-II, 536 p. (in Russian).
13. Rohozin L.L. (1954) Nevidokremeni pryklady v strukturi skladnoho rechennia [*Unattached appositions in the structure of a complex sentence*]. Ukrainaska mova v shkoli [*Ukrainian at school*], no. 5, pp. 15-18 (in Ukrainian).
14. Selivanova O.O. (2008) Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy [*Modern Linguistics: Trends and Challenges*]. Poltava, Dovkillia-K, 712 p. (in Ukrainian).
15. Sirotnina O.B. (1980) Lekcii po sintaksisu russkogo jazyka [*Lectures on syntax of the Russian language*]. Moskva: Vysshaja shkola, 74 p. (in Russian).
16. Skoblikova E.S. (1979) Sovremennyj russkij jazyk. Sintaksis prostogo predlozhenija [*Modern Russian language. The syntax of a simple sentence*]. Moskva: Prosveshhenie (in Russian).
17. Skoblikova E.S. (2005) Soglasovanie i upravlenie v russkom jazyke [*Coordination and Government in the Russian language*]. Moskva: Komkniga, 240 p. (in Russian).
18. NAS of Ukraine, Institute of Linguistics named after Potebnja, Institute of Ukrainian language (1996) Ukrainskyi pravopys [*Ukrainian spelling*]. Kyiv: Nauk. dumka, 240 p. (in Ukrainian).
19. Finkel' A.M., Bazhenov N.M. (1960) Kurs sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka [*A course of modern Russian literary language*]. Kiev: Rad. shkola, 1960, 622 p. (in Russian).
20. Shevelov Yu. (1951) Proste rechennia [*Simple sentence*]. Kurs suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Syntaksys [*Course of modern literary Ukrainian. Syntax*] (ed. L.A. Bulakhovskiy). Kyiv: Rad. shkola, pp. 5-141 (in Ukrainian).
21. Shut' L. (2000) Do pytannia pro vidnoshennia poniat "slovospolu-chennia" i "frazeholohichne spoluchennia" [*On the related concepts of "words" and "phraseological combination"*]. Ukrainske movoznavstvo [*Ukrainian linguistics*], vol. 22, pp. 13-17 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії 07.09.16

Iryna Aribzhanova, Candidate of Philology, Doc.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

The semantic-syntactical structure of the apposition phrase

The article is devoted to the semantic-syntactical structure of the appositive phrase in the Ukrainian language. The term "double name" is used for the demonstration of semantical parameteres of the apposition phrase. Two levels of syntactic analysis are considered: abstract-grammatical level (internal structure of the appositive word-combinations) and concrete-grammatical level (the function in sentence structure).

The concrete-grammatical analysis indicates that appositional phrases in the sentence are: syntactically indivisible components that serve as a simple part of the sentence (subject, object). The conflict arises between formal analyticity and functional syntheticity. This conflict is caused by nominative features of double name (compound nouns indicates the same subject of objective reality). Therefore they can be referred to as the type of lexical (stable) word-combinations.

Abstract-grammatical analysis leads to the conclusion that internal structure of the appositional phrase can express different semantic-syntactical relations between nouns: appositional relations or mutual appositional relations. The mutual appositional relations are peculiar to the majority of stylistically neutral double names. O. Peshkovskiy wrote about mutual relations between nouns. The differentiation of two relation types was done with the help of the semantic principle and predicate transformation method.

Keywords: *apposition phrase, double name, apposition relations, mutual apposition relations, abstractly-grammatical analysis, concrete-grammatical analysis.*